

Sfântul Grigorie cel Mare

DIALOGURI

*

COMENTARIU LA CÂNTAREA CÂNTĂRILOR

Traducere din limba latină și note de
LĂCRĂMIOARA TOFAN

Studii introductive și Bibliografie de
FLORIN CRÎȘMĂREANU

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului

Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA
Iași, 2026

CUPRINS

Abrevieri	12
Notă asupra traducerii	13
I. Studiu introductiv la <i>Dialoguri</i> (Florin Crîșmăreanu).....	15
II. Dialoguri	29
Cartea I	31
I. Despre Honoratus, abatele mănăstirii din Fundis	34
II. Despre Libertinus, prepozitul mănăstirii din Fundis	35
III. Despre monahul grădinar al mănăstirii de mai sus	39
IV. Despre Equitius, abatele mănăstirii din ținutul Valeria	41
V. Despre Constantius, paracliserul Bisericii „Sfântul Ștefan” din apropierea cetății Ancona	48
VI. Despre Marcellinus, episcopul cetății Ancona	50
VII. Despre Nonnosus, iconomul mănăstirii de pe muntele numit Soracte	51
VIII. Despre Anastasius, abatele mănăstirii numite Subpentoma	53
IX. Despre Bonifatius, episcopul cetății Ferentis	55
X. Despre Fortunatus, episcopul cetății Todi	61
XI. Despre Martyrius, monah în ținutul Valeria	67
XII. Despre Severus, preot în ținutul de mai sus	68
Cartea a II-a	71
I. Despre ciurul spart și reparat	72
II. Despre ispita trupească biruită	74
III. Despre potirul de sticlă spart prin semnul crucii	75
IV. Despre monahul cu mintea rătăcitoare readus pe calea mântuirii	79
V. Despre apa pe care a scos-o din stâncă, pe vârful muntelui	80
VI. Despre lama care s-a întors din adâncul apei în mâner	81
VII. Despre ucenicul său care a umblat cu picioarele pe apă	81

VIII. Despre pâinea otrăvită, aruncată departe de un corb	82
IX. Despre o stâncă uriașă ridicată prin rugăciunea sa	86
X. Despre incendiul imaginar al bucătăriei	86
XI. Despre copilul slujitor al lui Dumnezeu zdrobit în prăbușire și vindecat	86
XII. Despre slujitorii lui Dumnezeu care au mâncat contrar rânduiei	87
XIII. Despre fratele monahului Valentinianus care a făcut ca mai sus	87
XIV. Despre prefăcătoria regelui Totila dejucată	89
XV. Despre profeția făcută despre acest rege Totila	89
XVI. Despre omul eliberat de demon	90
XVII. Despre profeția distrugerii mănăstirii sale	93
XVIII. Despre butoiașul furat și descoperit prin duh	93
XIX. Despre batistele primite de un slujitor al lui Dumnezeu	94
XX. Despre cum a cunoscut cu duhul gândul de mândrie al unui monah tânăr	94
XXI. Despre două sute de măsuri de făină găsite în fața mănăstirii în vreme de foamete	95
XXII. Despre planurile mănăstirii din Terracina trasate într-un vis	96
XXIII. Despre slujitoarele lui Dumnezeu care, după moarte, au fost readuse la comuniune prin Jertfa sa	97
XXIV. Despre tânărul monah pe care pământul l-a aruncat afară după ce a fost îngropat	99
XXV. Despre monahul care, împotriva voinței lui Benedict, părăsește mănăstirea și este întâmpinat pe drum de un balaur ..	100
XXVI. Despre leprosul vindecat	100
XXVII. Despre ajutorul minunat acordat unui datornic	100
XXVIII. Despre vasul de sticlă aruncat pe niște stânci fără să se spargă	101
XXIX. Despre butoiul gol umplut cu ulei	102
XXX. Despre monahul eliberat de demon	102
XXXI. Despre țaranul legat pe care l-a eliberat doar cu privirea sa	103
XXXII. Despre învierea unui mort	104
XXXIII. Despre minunea surorii sale Scolastica	105
XXXIV. Despre sufletul surorii sale pe care l-a văzut cum a ieșit din corp	107
XXXV. Despre întreaga lume adunată înaintea ochilor săi și despre sufletul lui Germanus, episcopul cetății Capua	107

XXXVI. Despre scrierea unei rânduieli monahale	109
XXXVII. Despre profeția morții sale către frați	110
XXXVIII. Despre o femeie nebună vindecată în peștera sa	110
Cartea a III-a	113
I. Despre Paulinus, episcopul cetății Nola	113
II. Despre papa Ioan	116
III. Despre papa Agapitus	117
IV. Despre Datus, episcopul cetății Mediolanum	118
V. Despre Sabinus, episcopul cetății Canusium	119
VI. Despre Cassius, episcopul cetății Narnia	120
VII. Despre Andrei, episcopul cetății Fundis	121
VIII. Despre Constantius, episcopul cetății Aquinum	123
IX. Despre Frigidianus, episcopul cetății Lucania	124
X. Despre Sabinus, episcopul cetății Placentia	125
XI. Despre Carbonius, episcopul cetății Populonia	126
XII. Despre Fulgentius, episcopul cetății Utriculum	127
XIII. Despre Herculianus, episcopul cetății Perusia	128
XIV. Despre Isaac, slujitorul lui Dumnezeu	129
XV. Despre Euthicius și Florentius, slujitorii lui Dumnezeu	134
XVI. Despre Martinus, de pe Muntele Marsicum	139
XVII. Despre monahul din Muntele Argentarius care a înviat un mort	142
XVIII. Despre monahul Benedict	145
XIX. Despre biserica Preafericitului Zenon din cetatea Verona ..	146
XX. Despre Ștefan, preot în provincia Valeria	147
XXI. Despre monahia la a cărei poruncă un om a fost eliberat de diavol	148
XXII. Despre preotul din provincia Valeria care a reținut un hoț lângă mormântul său	149
XXIII. Despre abatele din Muntele Praeneste și preotul său	150
XXIV. Despre Theodorus, paracliser al Bisericii „Sfântul Petru” din Roma	151
XXV. Despre Acontius, paracliser al bisericii de mai sus	152
XXVI. Despre Menas pustnicul	153
XXVII. Despre patruzeci de țărani omorâți de longobarzi fiindcă nu au vrut să mănânce carnea jertfită idolilor	155
XXVIII. Despre mulțimea de prizonieri omorâți fiindcă nu au vrut să venereze capul unei capre	155
XXIX. Despre orbirea unui episcop arian	156

XXX. Despre o biserică ariană din Roma consacrată dreptei-credințe	157
XXXI. Despre regele Herminigildus, fiul regelui vizigot Leuwigildus, omorât de tatăl său pentru dreapta-credință	159
XXXII. Despre episcopii africani a căror limbă a fost tăiată de vandalii arieni pentru a nu mai mărturisi dreapta-credință	161
XXXIII. Despre Eleutherius, slujitorul lui Dumnezeu	162
XXXIV. Câte sunt chipurile de căință	164
XXXV. Despre Amantius, preot în provincia Tuscia	166
XXXVI. Despre Maximianus, episcopul cetății Siracusa	167
XXXVII. Despre Sanctulus, preot în provincia Nursia	168
XXXVIII. Despre vedenia lui Redemptus, episcop al cetății Ferentium	174
Cartea a IV-a	177
I. Cele ce sunt veșnice și duhovnicești sunt mai puțin crezute de cei trupești fiindcă ei nu cunosc deloc prin experiență lucrurile despre care aud	177
II. Fără credință nici cel necredincios nu poate trăi	178
III. Sunt trei duhuri de viață	179
IV. Despre părerea lui Solomon în care se spune: <i>Una este pierirea omului și a dobitoacelor</i>	180
V. Despre faptul că sufletul iese în chip nevăzut: dacă [putem spune că] există ceva care nu poate fi văzut	183
VI. Așa cum viața sufletului care rămâne în trup este recunoscută din mișcarea mădulelor, tot astfel viața sufletului după [despărțirea de] trup trebuie recunoscută, în cazul sfinților, prin puterea minunilor	185
VII. Despre ieșirile sufletelor	185
VIII. Despre ieșirea sufletului lui Germanus, episcopul de Capua	186
IX. Despre ieșirea sufletului monahului Speciosus	186
X. Despre sufletul unui oarecare [pustnic] zăvorât	186
XI. Despre ieșirea abatelui Spes	186
XII. Despre ieșirea sufletului preotului din Nursia	188
XIII. Despre sufletul lui Probus, episcopul cetății Reatina	189
XIV. Despre trecerea [la cele veșnice a] Gallei, roaba lui Dumnezeu	190
XV. Despre trecerea [la cele veșnice a] lui Servulus paralizic	191

XVI. Despre trecerea [la cele veșnice a] Romulei, roaba lui Dumnezeu	193
XVII. Despre trecerea [la cele veșnice a] Tarsillei, sfânta fecioară	195
XVIII. Despre trecerea [la cele veșnice a] copilei Musa	195
XIX. Că multor copii mici le este închisă de către părinți intrarea în Împărăția cerurilor, când sunt crescuți rău de aceștia, și despre copilașul care hulea	196
XX. Despre trecerea [la cele veșnice a] lui Ștefan, slujitorul lui Dumnezeu	197
XXI. Că uneori vrednicia sufletului nu este arătată chiar în momentul ieșirii sale [din trup], ci este vădită după aceea	198
XXII. Despre cei doi monahi ai abatelui Valentio	198
XXIII. Despre trecerea [la cele veșnice a] abatelui Suranus	199
XXIV. Despre trecerea [la cele veșnice a] diaconului bisericii din ținutul marsilor	199
XXV. Despre moartea bărbatului lui Dumnezeu care fusese trimis la Bethel	200
XXVI. Dacă sufletele celor drepti sunt primite în cer înainte de restaurarea [învierea] trupurilor	200
XXVII. În ce fel cei care mor prezic anumite lucruri; și despre moartea avocatului Cumquodeus, despre descoperirea primită de monahii Gerontius și Mellitus, despre moartea slujitorului Armentarius și despre felurimea limbilor	202
XXVIII. Despre moartea comitelui Theophanius	205
XXIX. Trebuie să credem că, așa cum sufletele celor desăvârșiți sunt în ceruri, tot astfel, după nimicirea trupului, sufletele celor nedrepti sunt în iad	206
XXX. Prin ce rațiune trebuie crezut că focul trupesc poate să rețină duhurile netrupești	207
XXXI. Despre moartea lui Theodoricus, regele arian	208
XXXII. Despre moartea lui Reparatus	209
XXXIII. Despre moartea unui curial al cărui mormânt a fost cuprins de flăcări	210
XXXIV. Dacă cei buni îi recunosc pe cei buni în împărăție, iar cei răi pe cei răi în osândă	211
XXXV. Despre un oarecare om evlavios aflat pe moarte, care i-a văzut pe proroci	213
XXXVI. Că uneori chiar și sufletele necunoscute se recunosc între ele la ieșirea [din trup], ele urmând să primească fie chinuri pentru vinovății, fie răsplăți asemănătoare	

pentru faptele bune; și despre moartea lui Ioan și a lui Ursus, a lui Eumorphius și a lui Ștefan	213
XXXVII. Despre cei care par a fi luați din trup ca din greșeală, despre chemarea și rechemarea monahului Petru, despre moartea și învierea lui Ștefan și despre vedenia unui anumit soldat	216
XXXVIII. Despre Deusdedit, a cărui casă a fost văzută construindu-se sâmbăta	220
XXXIX. Despre pedeapsa Sodomei	221
XL. Despre faptul că sufletele unora, aflate încă în trup, văd ceva din pedepsele duhurilor, despre băiatul Theodorus, despre moartea lui Crisaurius și a unui anumit monah isaurian	221
XLI. Dacă după moarte există un foc curățitor	224
XLII. Despre sufletul diaconului Paschasius	226
XLIII. De ce în timpurile din urmă ies la iveală atât de multe lucruri despre suflete, care înainte erau tănuite	227
XLIV. Unde trebuie să credem că se află iadul	228
XLV. Dacă focul gheenei este unul singur sau sunt mai multe	229
XLVI. Dacă cei osândiți la vâpaia gheenei vor arde veșnic	229
XLVII. În ce fel se spune că sufletul este nemuritor, dacă este sigur că acesta este pedepsit cu osânda morții	231
XLVIII. Despre un anumit bărbat sfânt care, ajungând în pragul morții, s-a înfricoșat	232
XLIX. Despre faptul că unii sunt întăriți prin descoperire pentru a nu se teme în pragul morții și despre monahii Antonius, Merulus și Ioan	232
L. Dacă trebuie să se dea crezare viselor și câte feluri de vise există	233
LI. Despre cel căruia i s-a promis în vis o viață lungă, dar care a murit într-un timp scurt	235
LII. Dacă le este de folos sufletelor ca trupurile morților să fie înmormântate în biserică	235
LIII. Despre o anumită femeie închinată lui Dumnezeu, înmormântată în biserică Fericitului Mucenic Laurentius, care s-a arătat arsă pe jumătate	235
LIV. Despre înmormântarea patricianului Valerianus	236
LV. Despre trupul răposatului Valentinus care a fost aruncat afară din biserică după moarte	236
LVI. Despre trupul unui vopsitor înmormântat în biserică și care, după aceea, n-a mai fost găsit	237

LVII. Ce anume îi poate ajuta pe oameni după moarte pentru a primi dezlegarea sufletelor și despre preotul din Centumcellae, căruia i s-a cerut de către sufletul cuiva să fie ajutat după moarte prin Sfânta Jertfă, și despre sufletul monahului Iustus	237
LVIII. Despre viața și trecerea [la cele veșnice a] episcopului Cassius	241
LVIX. Despre un om înrobit de dușmani, ale cărui lanțuri se desfăceau în ceasul Jertfei, și despre corăbierul Baraca, izbăvit din naufragiu prin Jertfa mântuitoare	241
LX. Despre puterea și taina Jertfei mântuitoare	243
LXI. Despre smerirea inimii în timpul Sfintelor Taine și despre paza minții după căință	244
LXII. Despre iertarea greșelilor altora, pentru ca și ale noastre să fie iertate	244

III. Studiu introductiv la *Comentariu la Cântarea Cântărilor*

(Florin Crîșmăreanu)	247
----------------------------	-----

IV. Comentariu la *Cântarea Cântărilor*

<i>Bibliografie</i> (Florin Crîșmăreanu)	297
--	-----

<i>Indice de referințe scripturistice</i>	307
---	-----

<i>Indice de nume proprii</i>	313
-------------------------------------	-----

Abrevieri

CCSL	<i>Corpus Christianorum, Series Latina, Turnhout, 1953 –</i>
EIBMO	Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București
EIBMBOR	Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București
PG	<i>Patrologiae cursus completus. Series graeca</i> , ed. J.-P. Migne, 1-161, Paris, 1857 – 1866
PL	<i>Patrologiae cursus completus. Series latina</i> , ed. J.-P. Migne, 1-221, Paris, 1844 – 1864
PSB	<i>Părinți și scriitori bisericești</i> , București, 1977 –
SC	<i>Sources Chrétiennes</i> , Paris, 1941 –

Notă asupra traducerii

Pentru traducerea *Dialogurilor* am folosit textul latin din edițiile *Sources Chrétiennes* 260, 265 (ediție critică și note de Adalbert de Vogüé, traduceri de Paul Antin, Éditions du Cerf, 1979, 1980), iar pentru *Comentariul la Cântarea Cântărilor*, volumul 314 (traducere de Rodrigue Bélanger, Éditions du Cerf, 1984). De asemenea, am folosit aceleași ediții pentru o parte dintre notele explicative.

În redarea numelor proprii s-a adoptat următorul principiu: numele de origine biblică sunt redată în formele consacrate de tradiția traducerilor românești ale Sfintei Scripturi. În cazul celorlalte nume proprii, s-a păstrat, de regulă, forma atestată în textul latin de bază. Se face excepție pentru numele lui Grigorie și al lui Benedict, care au fost redată în formele lor consacrate în uzul teologic și cultural românesc. La note, numele personalităților au fost redată conform variantelor uzuale din teologia și istoriografia românească.

LĂCRĂMIOARA TOFAN

Sfântul Grigorie Dialogul
(Frescă din Biserica „Sfântul Nicolae” din Tesalonic, sec. al XV-lea)

Sfântul Grigorie cel Mare

Dialoguri

Sfântul Papă Grigorie I, scriind sub insuflarea Sfântului Duh
(Miniatură din Manuscrisul *Registrum Gregorii*, cca 983 d.Hr.
[Mss. 171a], Stadtbibliothek, Trier)

Cele patru cărți ale Dialogurilor Papei Grigorie despre minunile părinților din Italia

Începe Cartea întâi

[1.] Într-o zi, fiind întristat de prea multele tulburări ale unor mireni, de care suntem siliți adesea să găsim rezolvare pentru treburile lor, deși, cu siguranță, nu le datorăm aceasta, m-am îndreptat spre un loc retras, prielnic întristării, unde să mi se arate în chip lămurit tot ce îmi dispăcea din îndeletnicirea mea și să îmi vină, fără opreliște, dinaintea ochilor adunate la un loc toate cele ce obișnuiau să-mi pricinuiască durere.

2. Și astfel, pe când ședeam eu acolo foarte abătut și multă vreme tăcut, sosi preaiubitul meu fiu, diaconul Petru, care este strâns legat de mine în legăturile de prietenie din prima floare a tinereții și pătaș cu mine la cercetarea cuvântului sfânt. Acesta, văzând că sunt tulburat de o grea lâncezeală a inimii, îmi grăiește: „Oare s-a întâmplat ceva nou, de te ține întristarea mai mult ca de obicei?”.

3. Iar eu îi zic: „Petru, întristarea pe care o sufăr zi de zi, pe de o parte, îmi este totdeauna veche, prin obișnuință și, pe de altă parte, îmi este totdeauna nouă, prin sporire. Firește, nefericitul meu suflet, fiind vătămat de rana îndeletnicirii sale, își amintește cum a fost cândva în mănăstire, cum toate cele trecătoare erau sub sine și ce mult se înălța peste toate lucrurile ce îl frământau, că nu obișnuia să se gândească la nimic altceva în afară de cele cerești,

că, deși reținut în trup, trecea deja prin contemplație dincolo de înseși hotarele cărnii și că iubea chiar și moartea, ce este mai pentru toți o pedeapsă, ca pe un început al vieții și ca pe o răsplată a ostentelii sale.

4. Și acum, cu prilejul purtării de grijă pastorale, suferă lucrurile mirenilor și, după o așa de frumoasă înfățișare a liniștii sale, este mânjit de praful îndeletnicirii pământești. Și fiindcă s-a risipit spre cele din afară, coborându-se spre multe, chiar și atunci când le caută pe cele dinlăuntru se întoarce fără îndoială mai mic la acestea. Și astfel, cântăresc ce îndur, cântăresc ce am părăsit și, când privesc ce am pierdut, se face și mai grea povara pe care o duc.

5. Căci, iată, acum sunt clătinat de talazurile acestei mări nemărginite, iar în corabia minții sunt strivit de furtunile unei vjelelii cumplite și, când îmi aduc aminte de viața mea de dinainte, suspin ca și cum, privind în urmă, aș vedea țarmul. Încă și mai greu este următorul lucru: atunci când, tulburat fiind, sunt dus de valuri năprasnice, abia mai pot vedea portul pe care l-am lăsat în urmă. Căci așa sunt căderile minții, încât își pierde mai întâi binele pe care îl are, dar își amintește totuși ce a pierdut și, după ce s-a depărtat și mai mult, uită chiar și însuși binele pe care l-a pierdut și se face ca după aceea să nu mai vadă nici prin aducere-aminte ce avea mai înainte prin înfăptuire. De unde se întâmplă ce am spus mai înainte, că, atunci când plutim tot mai departe, deja nu mai vedem nici portul liniștii pe care l-am lăsat în urmă.

6. Uneori, se adaugă la sporirea durerii mele faptul că îmi readuc aminte viața unora care au lăsat în urmă din tot cugetul veacul de față, iar când zăresc înălțimea acestora, aflu cât de jos zac eu însumi. Cei mai mulți dintre aceștia au plăcut Ziditorului printr-o viață mai retrasă. Și Atotputernicul Dumnezeu nu a voit ca ei să se mai ocupe cu treburile acestei lumi, ca să nu se învechească prin îndeletniciri omenești de la înnoirea minții.

7. Dar lămuresc mai bine cele pe care le-am prezentat deja dacă separ, numai printr-o indicare a numelor, lucrurile ce se spun prin întrebare și răspuns”.

Petru: Nu am știut că și în Italia viața unora a strălucit foarte mult prin minuni. Așadar, nu îi cunosc pe cei din a căror comparare

cu tine te-ai înflăcărat. Desigur, nu mă îndoiesc că au fost bărbați buni și pe acest pământ, dar totuși socotesc fie că nu au săvârșit deloc semne și minuni, fie că așa au fost cufundate în tăcere până acum, încât să nu știm de s-au făcut.

8. Grigorie: De ți-aș istorisi, Petru, numai cele pe care eu, un biet om, le-am aflat despre bărbați desăvârșiți și dovediți, fie adevărindu-mi-le oameni buni și credincioși, fie aflându-le eu însumi, va înceta ziua, după cum cred eu, înaintea cuvântului meu.

9. Petru: Aș vrea să-mi povestești și mie, deoarece vreau să aflu câte ceva despre ei și să nu ți se pară că îți întrerup această râvnă mare pentru tâlcuire, fiindcă și din amintirea minunilor ia naștere aceeași zidire. Firește, din tâlcuire aflăm cum trebuie dobândită și păstrată virtutea, dar prin povestirea minunilor descoperim cum se vedește, odată ce a fost găsită și păstrată. Și sunt unii pe care mai mult pildele decât vorbele îi aprind spre dragostea patriei cerești. Iar de cele mai multe ori, prin pildele părinților se face un ajutor îndoit în sufletul celui ce le ascultă, fiindcă, prin compararea lui cu înaintașii, se aprinde de dragostea vieții ce va să vină, iar de crede deja că este ceva, se și smerește când va cunoaște lucruri mai bune despre alții.

10. Grigorie: Îți povestesc fără zăbavă cele pe care le-am aflat din povestirea unor bărbați vrednici de cinste, după pilda Sfintei Scripturi, căci pentru mine e mai limpede ca lumina că nu au învățat din văzute, ci din auzite Evanghelia pe care au scris-o Marcu și Luca. Dar ca să le iau cititorilor orice prilej de îndoială, le voi dezvălui ce autori mi-au destăinuit fiecare minune în parte din cele pe care le voi înfățișa. Și vreau să știi că voi păstra în unele povestiri doar înțelesul, iar în altele și cuvintele [autorilor] împreună cu înțelesul, fiindcă, de-aș fi vrut să păstrez în mod deosebit și înseși cuvintele tuturor persoanelor, stilul celui ce le scrie nu și-ar fi însușit în chip potrivit cele ce au fost istorisite în grai popular.

Ce îți povestesc am aflat din relatarea unor bătrâni foarte vrednici de cinste.

I. [1.] În părțile Samniumului¹ se afla cândva moșia patricianului Venantius. Aici, un fermier al său avea un fiu pe nume

¹ Regiune muntoasă între Campania și Marea Adriatică.

Sfântul Grigorie cel Mare

Comentariu la Cântarea Cântărilor

În numele Domnului începe Comentariul la Cântările Cântărilor¹ al stăpânului Grigorie, Papă al cetății Roma, reconstituit de la capăt din note

1. După ce neamul omenesc fu izgonit din bucuriile raiului, venind în această peregrinare a vieții de față, are inima oarbă în înțelegerea duhovnicească. Dacă glasul cel dumnezeiesc i-ar fi zis acestei inimi oarbe: „Urmează-L pe Dumnezeu!” sau „Iubește-L pe Dumnezeu!”, așa cum i s-a spus în Lege, odată ce-a fost alungată și s-a răcit prin amorțea nesimțirii, nu ar pricepe ce ar auzi. De aceea, cuvântul dumnezeiesc îi vorbește sufletului amorțit și răcit prin anumite simboluri despre lucruri pe care le-a cunoscut și îi strecoară pe ascuns dragostea pe care nu a cunoscut-o.

2. Căci alegoria se face pentru sufletul aflat departe de Dumnezeu ca un scripete prin care să fie înălțat la Dumnezeu. Iar prin mijlocirea simbolurilor, cât timp cineva recunoaște în cuvinte ceva bine-cunoscut, înțelege apoi în sensul cuvintelor ce nu-i este cunoscut și prin cuvinte pământești se separă de pământ. Și prin faptul că cineva nu are aversiune pentru ce este cunoscut, înțelege ce este necunoscut. Căci dumnezeieștile înțelesuri se îmbracă în lucruri ce ne sunt cunoscute [și] prin care se săvârșesc alegoriile și, recunoscând cuvintele din afară, ajungem la priceperea lor lăuntrică.

¹ Sfântul Grigorie cel Mare vorbește la plural în anumite locuri despre această carte biblică, intitulând-o *Cântările Cântărilor* în loc de *Cântarea Cântărilor*.

3. De aceea se face că în această carte intitulată „Cântarea Cântărilor” sunt folosite cuvinte ca ale unei dragoste trupești: pentru ca sufletul redeșteptat să se înfierbânte iarăși din amorțea sa prin vorbe ce-i sunt obișnuite și, prin cuvintele unei dragoste ce este mai prejos, să fie îmboldit spre o dragoste superioară. În această carte se pomenește de sărutări, de sâni, de obraji, de coapse, însă nu trebuie să râdem de sfânta descriere făcută prin aceste cuvinte, ci trebuie să înțelegem mila și mai mare a lui Dumnezeu: fiindcă, numind mădulele trupului și chemându-ne astfel la dragoste, trebuie să luăm seama ce minunat și milostiv se lucrează cu noi dacă, pentru a ne aprinde inima de înflăcărarea dragostei sfinte, ajunge până la cuvintele dragostei noastre rușinoase. Dar de unde Se smerește pe Sine vorbind acestea, de acolo ne ridică pe noi întru înțelegere: fiindcă învățăm din vorbele acestei dragoste cu ce putere să ne înflăcărăm în dragostea de Dumnezeu.

4. Însă noi trebuie să luăm seama cu iscusință când auzim cuvintele dragostei din afară, ca să nu rămânem la cele ce trebuie simțite în afară și ca însuși scripetele ce a fost pus să ne înalțe să nu ne apese și mai mult, împiedicându-ne să ne înălțăm. Căci trebuie să căutăm în aceste cuvinte trupești, în cuvintele din afară, orice este lăuntric, iar cele ce vorbesc despre trup să devină ca și cum ar fi în afara trupului. Noi trebuie să venim la această nuntă sfântă a mirelui și a miresei cu înțelegerea iubirii lăuntrice, adică cu haină de nuntă. Este nevoie să fim îmbrăcați cu haină de nuntă, adică cu o vrednică pricepere a iubirii, ca să nu fim alungați de la acest ospăț al nunții în întunericul din afară, adică în orbirea neștiinței. Trebuie ca prin aceste cuvinte ale patimii să trecem la virtutea nepătimirii. Căci așa este Sfânta Scriptură, în cuvinte și în înțelesuri, precum o pictură în culorile sale și în lucrurile pictate: și este prea nătâng cel care așa se leagă de culorile unei picturi, încât să ignore lucrurile ce au fost pictate. Iar noi, de ne lipim de cuvintele ce sunt spuse în afară și le nesocotim înțelesurile, precum cei ce ignoră lucrurile ce au fost pictate, reținem doar culorile. Căci s-a scris: „Litera ucide, iar duhul dă viață”². Și litera așa acoperă duhul, precum paiul învelește grâul. Dar dobitoacelor le este în fire a se

² II Cor. 3, 6.

hrăni cu paie, iar oamenilor cu grâne. Așadar, cel ce se folosește de judecata omenească azvârle paiile dobitoacelor și se grăbește să mănânce grânele duhului. Bineînțeles că la aceasta folosește ca tainele literei să fie învelite în învelitori, pentru ca înțelepciunea căutată să aibă și mai mult gust. De aceea s-a scris: „Înțelepții își țin ascunsă înțelepciunea”³: fiindcă, fără îndoială, priceperea duhovnicească este acoperită de învelișul literei. De aceea, iarăși se spune în aceeași carte: „Slava lui Dumnezeu [este] să ascundă cuvântul”⁴. Căci Dumnezeu cu atât îi apare mai slăvit sufletului ce Îl caută, cu cât Îl cercetează mai pătrunzător și mai lăuntric ca să-i apară. Dar oare nu trebuie să cercetăm ce ascunde Dumnezeu în taine? Sigur că trebuie, deoarece urmează: „Și slava regilor [este] să cerceteze cuvântul”⁵. Căci sunt regi cei ce au învățat deja să cerceteze și să-și cârmuiască trupurile lor ori pornirile cărnii. Prin urmare, slava regilor este să cerceteze cuvântul: fiindcă este lauda celor ce trăiesc bine⁶ să cerceteze tainele poruncilor lui Dumnezeu. Așadar, auzind aceste cuvinte din viața omenească, trebuie să ne lepădăm de cele omenești: căci, de ascultăm în chip omenesc cele ce se spun, nu putem să simțim nimic din dumnezeirea celor pe care trebuie să le auzim. Pavel voia ca ucenicii lui să nu mai fie deja ca ceilalți oameni și le zicea: „Căci de vreme ce este între voi invidie și ceartă, oare nu oameni sunteți?”⁷. Iar Domnul nu-i mai socotea deja pe ucenicii Săi ca pe niște oameni când le spunea: „Cine spun oamenii că este Fiul Omului?”⁸. Și după ce ucenicii I-au răspuns ce ziceau oamenii, Domnul adăugă îndată: „Însă voi cine spuneți [că sunt] Eu?”⁹. Deoarece, atunci când spune mai sus „oamenii” și apoi adăugă „însă voi”, a făcut o oarecare deosebire între oameni și ucenici: fiindcă este limpede că, descoperindu-le cele dumnezeiești, îi făcea să fie deasupra oamenilor. Iar apostolul grăiește: „Căci, dacă este cineva în Hristos, [este] o

³ Pilde 10, 14.

⁴ Pilde 25, 2.

⁵ Pilde 25, 2.

⁶ Vezi n. 55 de la p. 147.

⁷ I Cor. 3, 3-4.

⁸ Mt. 16, 13.

⁹ Mt. 16, 15.